

podklad jednání naši dohodu uzavřenou s Německem. Delegace oznámila toto maďarské přání příslušným úřadům v Česko-Slovensku.

Odevzdání silnic a mostů:

Jednání subkomise v Bratislavě bylo odročeno, poněvadž obě strany musí si připravit a prostudovati potřebný materiál. Jednání bude obnoveno v Bratislavě dne 14. března.

Přístav v Komárně: Subkomise, která pracovala v Bratislavě, předložila podepsaný protokol, kterým se vyřizují veškeré otázky související s odevzdáním přístavu v Komárně a Parkáni. Poněvadž hospodářská komise nemá proti protokolu námitek, bude tento odevzdán komisi právní, aby posoudila, zda též po právní stránce protokol odpovídá pojmu „ordnungsmässiger Zustand“. Jakmile právní komise, resp. předsedové příslušných delegací dají svůj souhlas, bude moci býti přikročeno k provádění tohoto protokolu. Formální stránku nutno v tomto případě zvláště pečlivě uvážiti, poněvadž tím bude dán vzor pro postup ve všech ostatních obdobných případech.

Loděnice v Komárně a remorkér Škodových závodů: V Bratislavě jednal též zástupce maďarské vlády o odevzdání loděnic v Komárně, což je dle maďarského názoru předpokladem vydání remorkeru Škodových závodů, který leží v těchto loděnicích nedokončen. Mezi příslušnými delegáty byl vypracován návrh protokolu, jímž celá věc má býti vyřízena, avšak tento protokol nebyl ještě podepsán.

Dodávky elektrického proudu: Dne 3. března 1939 sešla se v Bratislavě subkomise jednáající o otázkách dodávek a placení elektrického proudu.

Železniční doprava: Bylo konstatováno, že veškeré mezi Maďarskem a námi otevřené otázky, týkající se obnovení železniční dopravy, byly vyřízeny a doprava všude zahájena s jedinou výjimkou dopravy přes Halmei. Mezi maďarskou a česko-slovenskou delegací je i tato otázka vyřízena a provedení zdrželo se pouze proto, že Rumunsko vyslalo do Budapešti pouze delegáty, kteří projednali jízdní řád a pod., nikoliv však delegáty pro otázky formalit celních, pasových a pod. Jen z tohoto důvodu nemohla býti doprava na této trati otevřena, obě delegace však podnikly opětovné kroky v Bukurešti, aby nejspíše počátkem příštího týdne Rumunsko vyslalo své delegáty do Budapešti k dojednání této otázky.

V pátek dne 3. března 1939 odjeli do Bratislavy maďarští zástupci k projednání již dohodnutého odevzdání 47 lokomotiv Maďarsku. Dne 6. března přijedou pak do Prahy maďarští delegáti k jednání o odevzdání vagonů.

Ochranné známky: Navrhli jsme maďarské delegaci zřízení zvláštní subkomise, která by projednala věc ochranných známek zanešených u obchodních komor, jsoucích nyní v Česko-Slovensku, nebo opačně.

AMZV ČR, PrS, kart. 60, f. 11, č. 32 250/VI-4/39. Kópia, strojopis.

2. - 3. marec 1939, Bratislava.

Záznam o rokovaní česko-slovenskej a maďarskej menšinovej komisie o úprave práv maďarskej a slovenskej menšiny vyplývajúcich z 5. článku viedenského rozhodnutia arbitrov.

I. schůze česko-slovensko-maďarské menšinové komise – 2. 3. 1939¹

Po zahájení schůze *profesor Rapant* předložil maďarským delegátům opravenou zápisnici schůze ze dne 10. února 1939² a poukázal na diference mezi první zápisnicí a skutečností.

Státní tajemník Pataky řekl, že úkolem zápisnice je konstatovati podstatu věci. Maďarská delegace prostuduje pozměněný návrh zápisnice a v příští schůzi sdělí své stanovisko³. Ve věci vídeňského 5. bodu Maďaři trvají na svém již předneseném stanovisku, avšak jsou ochotni o věci dále jednat. Zatím Maďaři sestavili ve formě sylabu své myšlenky a náměty jednak ve věci celé maďarské menšiny na Slovensku, jednak co se týče speciálního postavení města Bratislavy. Pak předal česko-slovenské delegaci oba maďarské informační náměty v řeči maďarské⁴.

Co se týče první části česko-slovenského návrhu, všeobecně je to zajímavý a cenný návrh⁵, avšak každý stát řeší své problémy podle své vnitřní zvláštní situace. Forma právní kolektivity menšin v Maďarsku není účelná, nehledě k tomu, že ji nelze včlenit do maďarské ústavy. Nové státy mohou mít nové ústavy na základě totalismu a tam může být umístěna myšlenka kolektivity. V Maďarsku tento systém neexistuje a proto myšlenka samostatné veřejnoprávní korporace menšin není přijatelná. Maďaři navrhuji, aby práva byla naplněna pevným obsahem, aby se mohla také uskutečnit. Je třeba dále postaratí se o záruky a hledati lidsky možnou cestu řešení. První část česko-slovenského návrhu jest neschůdná.

Profesor Rapant žádal, aby maďarská delegace vyčkala se zaujetím definitivního stanoviska až dostane celý česko-slovenský návrh.

Státní tajemník Pataky řekl, že nejprve je třeba dát dohromady celý materiál jednání. Pak má být celý materiál prozkoumán, což ještě naprosto neznamená jeho zásadné přijetí. Maďaři sestavili svůj návrh spěšně a eventuálně již zítra jej mohou změnit. Je to pouze materiál jednání a nikoliv základ k jednání. Proto doporučuje, aby obě delegace prozkoumaly a prostudovaly převzatý materiál, o němž by mohlo být jednáno v příští schůzi, která se má konat dne 3. III. 1939 o 18. hodin.

Profesor Rapant v této schůzi předal maďarským delegátům 3. (kulturní) část česko-slovenského návrhu⁶.

II. schůze česko-slovensko-maďarské menšinové komise – 3. 3. 1939.

Po zahájení schůze *Dr Rapant* odevzdal maďarské delegaci nový, opravený text první části, dále druhou, třetí a čtvrtou část česko-slovenského návrhu na řešení menšinového problému⁷.

Dr Pataky se vrátil k otázce protokolu z první a druhé společné schůze komise a řekl, že zde může nastat nedorozumění. On sám řekl něco jiného, než se mu v předloženém protokolu připisuje a s tím nemůže souhlasit. To není hospodářské, nýbrž politické jednání. Členové obou delegací mohou sděliti poznámky, avšak nějaký protokol mohl by vésti k nedorozumění. Obě delegace pouze si vyměnily názory a vyjednávají. Od začátku řekl, že česko-slovenský elaborát nemůže přijmout za základ jednání a když se o něm vůbec mluví, to ještě neznamená, že tento základ přijímá maďarská delegace aneb maďarská vláda. Stanovisko maďarské jest jiné. Zde lze jednat pouze o menšinách na odloučeném území a Maďaři nejsou ochotni jednat o trianonských menšinách.

Dr Sebestyén řekl, že při podobném jednání jednotlivé projevy nejsou precísní. Při politických choullostivých věcech se obyčejně nepiší protokoly v podrobném znění, nýbrž pouze sumární záznamy o tom, o čem bylo jednáno a nikoliv jednotlivé projevy. Předložený protokol není praktický, může zavdat příležitost k širokým debatám o protokolu samém, čímž se jednání ztěžuje. Názory se mění a proto nelze se vázat k dříve již učiněným projevům.

Dr. Pataky řekl, že nelze nic nechat v nejasnosti. Podle maďarského stanoviska systém česko-slovenské delegace podle něhož by menšiny tvořily veřejnoprávní personalitu, není vhodným způsobem k řešení této otázky. To jest stanovisko maďarské vlády. Maďarská historická ústava se vyvíjela evolučně a za dnešních okolností Maďaři by nemohli tento nový systém vsunouti do své ústavy. Ani v přírodě není skoků. Tato metoda je pěkná a lidská, zasluhuje uznání, avšak nehodí se pro maďarské poměry. Je to choulostivý problém, který může být řešen pouze evolučně. Především nelze nechat bez ohledu lidí, které lze vychovat pouze evoluční cestou. V kulturní části česko-slovenského návrhu jsou věci, které nelze přijmout. Na příklad ani v Bratislavě nedovolují používání maďarských národních barev. To zavdává příležitost ke sporům a demonstracím. Na Podkarpatsku byla maďarská strana rozpuštěna. Zde je dále otázka výměny učitelů, při čemž přichází v úvahu, že výchova učitelů je v každém státě jiná. Jsou obavy, že jednotlivci nedovedou nalézt správnou míru ve svém chování a i to může zavdati příčinu ke kolísání. Když někdo v Budapešti nabral do sebe maďarského ducha, ten může zde dělat výtržnosti. Masy nemají povýšené slyšení. Maďaři nemohou navržený systém převzít do svého právního života. Něco podobného jest možné pouze v korporativním státě, jinde nikoliv. To jest stanovisko maďarské vlády. Při jednání o menšinách jde o to, aby menšiny se neodnárodňovaly a aby mohly zachovati své duchovní a hospodářské prameny sil. To jim musí být umožněno. To vyžaduje též sankce. Suverenita státu nesmí být dotčena a to musí být jasně konstatováno. Maďaři převezmou česko-slovenský návrh, jej prostudují, avšak předem musí zdůraznit své zásadní stanovisko. Komise má provést 5. bod vídeňského rozhodnutí. Toto rozhodnutí jasně označuje území, na které se vztahuje. Jde o odloučené kraje a jiný výklad slova „verbleibende“ neobstojí. Jde o celé Slovensko a o celou Podkarpatskou Rus, pro které maďarská vláda žádala plebiscit. To nebylo přijato a „verbleibende“ jest náhradou. Dohoda se podle toho nevztahuje na česká historická území, avšak ani na menšiny trianonského Maďarska. To jest stanovisko maďarské vlády. Bude třeba hledati cestu pro srovnání obou názorů.

Dr. Rapant poznamenal, že maďarská delegace podle všeho přeceňuje význam první kapitoly, o níž lze vlastně jednat až po projednání celého návrhu. Nelze první kapitolu stavět do takového světla jako kdyby se dotýkala státní suverenity. Třináctý paragraf jasně ukazuje, že povoluje se pouze tolik, aby menšiny mohly upozornit úřady na nesprávnost. V tom není nebezpečí, vždyť podobné právo mají též spolky ševců. Každé organizace může přece vyslat deputaci, předložit požadavky a upozorňovat na nesprávnosti. Proč by to nemohly dělat pouze menšiny?

Dr. Pataky odpověděl, že lze zakládat spolky, avšak česko-slovenský návrh znamená nucené spolčování.

Podle *Dr. Rapanta* je třeba, aby organizace menšiny byla kompetentní vyjednávat a protestovat.

Dr. Pataky odpověděl, že to nelze přijmout.

Dr. Rapant poznamenal, že se to ukáže při dalším jednání. Koncepce česko-slovenské delegace umožňuje, aby byl někdo, kdo oprávněně zastupuje menšiny. Slovenská veřejnost mnoho očekává od nastoupení vlády Telekiho. V Česko-Slovensku jest pokročilý stav, co se týče menšinové otázky. Ve věci národních barev, národních písní, Slovensko zatím nemůže být ústupné, dokud se to nepovolí i v Maďarsku. Zde se zaujímá vyčkávací stanovisko. Dosavadní stav se neruší a od tohto jednání závisí, zda-li bude maďarské menšině na právech ubráneno, aneb přidáno na základě reciprocity. Maďaři zatím rozhodně nedostanou dalších práv a tím se vysvětlují některé události u nás. Obsah a rozsah prvního a čtvrtého článku se ukáže až po projednání druhé a třetí části. Jde o zásadu garancii. Mají-li Maďaři lepší návrh, bude přijat. O územním rozsahu páteho bodu není debaty a česko-slovenská delegace to ani nepopírá. Nikdo však nemůže zakázat dohodu na širším základě. Co se týče Slovenska,

česko-slovenská delegace trvá na svém stanovisku, podle něhož dohoda se vztahuje pouze na území, kde r. 1910 byla maďarská většina, na ostatní území Slovenska se nevztahuje. Česko-slovenská delegace doufá, že maďarská vláda najde způsob ke srovnání těchto práv. Dále je třeba poukázat na to, že pátý bod se vztahuje na všechny menšiny na odločeném kraji a nelze něco přijmout, co by znamenalo méně. Dohoda se musí vztahovat i na menšinu německou po případě i židovskou.

Dr. Pataky odpověděl, že své stanovisko sdělil na nejbližší schůzi. Byl by rád, kdyby po prostudování podrobností maďarská delegace mohla změnit své názory, avšak toho času musí postupovat podle obdržených instrukcí. Je třeba problém prostudovat za součinnosti též jiných faktorů a k tomuto účelu žádá maďarská delegace 14 denní lhůtu.

Dr. Rapant předložil česko-slovenské stanovisko o některých zásadních věcech. Především konstatoval, že místo uznání národnosti je třeba žádat přiznání mateřské řeči. To platilo v Maďarsku i dosud. Dále menšinová práva nelze rozdávat pouze na přání menšiny, ježto tím se otevírá pole zneužívání. Kde jsou menšiny, tam jim patří práva automaticky. Co se týče Bratislavy, vídeňská dohoda se vztahuje pouze na město, tudíž pouze na městské a nikoliv celonárodní, aneb celostátní instituce. Nelze přijmout ani národnostní kurie. V Bratislavě na universitě jsou dvě katedry. Proto též Slováci žádají slovenskou katedru, ježto podle nynějšího stavu profesor Melich jest profesorem slovenské jazykovědy a nikoliv slovenčiny. Otázka historických památek nespadá do ochrany menšin. Město Bratislava má svou autonomii, jako ostatní města. Volební právo jest stejné. Zde nelze vytvořit nové Gdasko. I kdyby došlo k nějakým změnám ve zdejších politickém a samosprávném životě, to se nesmí dotýkati práv. Maďaři i při zemských volbách dostali poslanecký mandát, který jim vlastně podle počtu obyvatelstva nepatří. Výhoda bratislavských Maďarů jest v tom, že dostávají práva i když nedosahují 20 % obyvatelstva.

Dr. Pataky poznamenal, že návrh o Bratislavě byl poněkud ukvapen a slíbil, že maďarská delegace přinese ve věci Bratislavy nový návrh. Stejně slíbil odpověď na předložené problémy.

Dr. Rapant konstatoval, že nejbližší schůze bude se konat dne 16. března ve čtvrtek odpoledne ve 4. hod. a projednána bude druhá část česko-slovenského návrhu spolu s maďarskými poznámkami o této věci.

Inspektor Husnaj řekl, že Maďaři na Karpatské Ukrajině sami nesou vinu, že nejsou zastoupeni ve sněmu, ježto se nemohli dohodnout ani mezi sebou ani s vládou. Zrušení politických stran bylo již zrušeno. Dále žádal, aby v dohodě místo slova Rusinů bylo užíváno slova Rusinů-Ukrajinců, jelikož v okolí Mukačeva na území maďarském jsou národně uvědomělé ukrajinské obce.

Dr. Pataky poznamenal, že i o tom lze mluvit, ačkoliv jeho názor o této věci jest jiný.

Dr. Rapant mimo jednacích řád žádal maďarskou delegaci, aby v Maďarsku bylo uspišeno odstranění výjimečného stavu, aby Slováci se mohli začít organisovat.

Dr. Pataky odpověděl, že jejich organisace existují.

Dr. Rapant poukázal na to, že jde především o zrušení zákazu schůzí.

Pak byl společně sestaven a schválen úřední protokol z obou společných schůzí.

Obě delegace se ještě sešly dne 4. března v 11. hod., kdy projednaly a schválily sporný protokol schůzí ze dne 9. a 10. února, který byl ve vzájemné dohodě opraven.

III – Protokol

Sepsán v Bratislavě ze schůzí menšinové komise česko-slovenské delegace pro úpravu otázek, které se vyskytují na základě vídeňského arbitrážního rozsudku ze dne 2. listopadu 1938. Schůze subkomise se konaly 2. a 3. března 1939.

Komise stanovila definitívny text protokolu ze zasedání ze dne 9. a 10. února 1939.

Komise se dohodla v tom smyslu, že o dalších schůzích nebude sestavovat protokol s podrobným uvedením jednotlivých projevů, nýbrž do protokolu budou pojmuty pouze nejpodstatnější momenty jednotlivých schůzí.

Vůdce česko-slovenské delegace předal nový text první části návrhu česko-slovenského, která byla odevzdána dne 9. února 1939, jakož i text II., III. a IV. části. Tím byl česko-slovenský návrh předán ve svém celku.

Vůdce maďarské delegace předal písemné záznamy o maďarském stanovisku.

Obě delegace žádaly vysvětlení o některých bodech předaných textů. Tato vysvětlení byla se strany vůdců delegací buď ihned podána, aneb přislíbena.

Obě delegace konstatují, že oba návrhy jest považovat pouze za vyjednávací materiál.

Komise se usnesla na tom, že nejbližší schůze bude se konat dne 16. března 1939 odpoledne ve 4 hodiny v Bratislavě, na které schůzi především bude projednán a srovnán materiál druhé části návrhu česko-slovenské delegace se sem spadajícím maďarským materiálem.

AMZV ČR, PS II, kart. 255, bez č. Kópia, strojopis.

¹ Přítomní za česko-slovenskou delegaci: D. Rapant, A. Straka, E. Stodola, A. Granatier, J. Husnaj, J. Ciekcr, za maďarskou delegaci: T. Pataky, P. Sebestyén, J. Oszvald.

² Pozri dok. č. 146.

³ Pozri druhé zasadnutie 3. 3. 1939.

⁴ Ide o dva elaboráty, ktorých texty nepublikujeme. Jeden nesie názov „Informácie“ a obsahuje formulácie maďarskej delegácie týkajúce sa menšinových práv vo všeobecnosti, ktoré by sa mali akceptovať pri príprave dohody o menšinách v oboch štátoch. Druhý ekaborát má názov „Pro memoria“, v ktorom maďarská delegácia vyjadrila svoje stanovisko na otázku práv maďarskej národnostnej skupiny v Bratislave.

⁵ Česko-slovenský návrh odovzdaný maďarskej strane 9. 2. 1939 bol len časťou rozsiahlejšieho návrhu o riešení národnostnej problematiky a dotýkal sa otázok prístupu, hodnotenia a práv etnických menšín, z ktorého by mala vychádzať pripravovaná menšinová dohoda medzi Česko-Slovenskom a Maďarskom.

⁶ Návrh nepublikujeme.

⁷ Odovzdaný česko-slovenský návrh mal 4 časti s názvami: etnické skupiny, občianske a politické práva, kultúrne a školské práva a všeobecné ustanovenia o etnických menšinách.

3. marec 1939, Budapešť.

Správa delimitačnej komisie o definitívnom stanovení hranice medzi Česko-Slovenskom a Maďarskom na úseku od Dunaja po rieku Uh.

Delimitace: konečná úprava úseku po řeku Uh

Dne 1. března t. r. bylo v Budapešti dokončeno definitívny stanovení hranice česko-slovensko-maďarské v úseku od Dunaje po řeku Uh. Podle zakreslené hraniční čáry byl sepsán závěrečný protokol¹, který obsahuje v úvodu hlavní zásady, jimiž se delimitační komise řídila při své práci, pak podrobný popis hranice a v závěru orgány pověřené prováděním protokolu.

Předseda česko-slovenské delimitační komise sekční šéf inž. Janšák a člen komise generál